

Náboženské prožívání u poruch osobnosti

PhDr. Pavel Moravec

Setkání nemocničních kaplanů

Rajhrad u Brna

Psychosomatika

- S náboženskými projevy u psychických poruch se nesetkáme jen v psychiatrických léčebnách
- Dnes se již v medicíně neužívá termín „**psychosomatické onemocnění**“, protože by tento termín mohl evokovat, že některé choroby nejsou psychosomatické
- V medicíně „všechno souvisí se vším“ – nemocná duše se projevuje nemocemi těla
- S psychickými problémy s náboženským obsahem se proto můžeme setkat na kterémkoliv oddělení v nemocnici

Náboženské projevy u poruch osobnosti

- „Všichni jim ubližují“, „Nikdo jim nerozumí“
- PO = vystupňované povahové a charakterové rysy (Češková, 2006)
- PO = hluboce zakořeněné a přetrvávající vzorce chování (Praško, 2009)
- Normalita → disharmonie ve struktuře osobnosti → porucha osobnosti
- Dřívější název psychopat
- PO nelze léčit, ale lze nemocného vézt k náhledu (ukazujeme důsledky jednání)

Náboženské projevy u poruch osobnosti

- Trvalý stav po celý život
- Maladaptivní chování
- Snížená tolerance k zátěži
- Nedostatečný náhled na vlastní chování
- Rezistence ke změnám
- 5 – 13% populace trpí PO
- 10 – 18% má problémy s disharmonií ve struktuře osobnosti
- Genetické dispozice + výchovný styl + sociální zátěž

(Vágnerová, 2008)

F 60.0 Paranoidní PO

- Celoživotní nedůvěřivost vůči jiným lidem,
- Vztahovačnost a projevy ohrožení
- Jakékoliv jednání chápe jako nepřátelské
- **Své nevhodné chování vůči ostatním nehodnotí jako hřích, protože hříšní jsou oni a proviňují se proti němu.**
- Strach z konce světa, ze „svodů světa“.
- Neochota k větší otevřenosti církve, náboženský fundamentalismus.
- Bojí se otevřenosti a dialogu, který by jim mohl sebrat jejich jistoty.

F 60.1 Schizoidní PO

- Nezájem o okolní svět, především o lidi
- Oploštělost citového prožívání
- Nápadná introvertovanost
- Uzavřený ve svém světě.
- Vidí zákon, ale za ním už nevidí člověka, pro kterého byl zákon vytvořen.
- Chladně odsuzuje selhání druhých, aniž by se je snažil pochopit (kazuistika – pan P.)

F 60.2 Disociální PO

- Egocentrismus, nadměrná sebejistota
- Chybění ohledu k ostatním
- Neschopnost respektovat platné sociální normy
- Citový chlad, neschopnost zakoušet vinu.
- Nerespektuje jakákoliv pravidla.
- Přísní náboženští vůdci, vyžadující po ostatních nelidské výkony, a to vše dovedou elegantně zracionalizovat.
- Vždycky mají pravdu, oni „přece ví“.
- „Bůh jim říká, co mají dělat, a oni jsou si tím jistí“
(kazuistika – paní L.)

F 60.3 Emočně-nestabilní PO

- Nestabilita, neschopnost ovládat své chování
- Výbušnost, impulzivita
- „Všechno nebo nic“ - naplno se dají do služeb církve, ale stačí, že se jim něco nelíbí a hned z ní odcházejí.
(kazuistika – pan R.)

▪

F 60.4 Histriónská PO

- Teatrálnost, dramatičnost, akcentované vnější projevy, pocit výjimečnosti (histrión = herec)
- Bájná lhavost, snaží se zaujmout za každou cenu
- Dovede si vymyslet „neuvěřitelné hříchy“, jen aby upoutal pozornost.
- Šířitelé náboženských zjevení a nevysvětlitelných jevů.
- Lidé s výraznými emočními projevy u modlitby.
- Kněží, kteří se rádi „proměňují“ v liturgických paramentech, aby „oslnili“ ostatní. Liturgie je divadlem a věřící jsou diváky.
- Lidé „mající zjevení“, rádi vytvářejí senzaci.

F 60.5 Anankastická PO

- Potřeba nadměrné kontroly, zabývá se nepodstatnými detaily, perfekcionismus
- Nerozhodnost, rigidita, kritičnost i sebekritičnost
- Sebeobviňování, ustaranost, vysoká svědomitost
- Rigidní morálka.
- Úzkostně dodržuje všechny předpisy, vyžívá se v liturgických rubrikách
- Zákon a předpisy jsou pro něj alfa a omega víry.
- Nedokáže nebýt dokonalý a „stoprocentní“
kazuistika – kněz M.

F 60.6 Úzkostná PO

- Negativní sebehodnocení, strach z kritiky či odmítnutí – ale zároveň touží po vztazích
  - Bojí se, že ho ostatní nebudou mít rádi, kdyby zjistili, jaký ve skutečnosti je.
  - Snaha vyhnout se jakémukoliv potenciálnímu ohrožení
  - Všude vidí hřích, trápí se vlastními slabostmi.
  - Svět je zkažený, člověk nemá právo se radovat, ale musí neustále činit pokání za své hříchy.
- kazuistika – kněz P.

F 60.7 Závislá PO

- Neschopnost osamostatnění, nadměrná závislost na jiném člověku a strach z opuštění
  - Pasivita vůči vlastnímu rozhodování.
  - Rád se „pověsí“ na náboženského vůdce a nechá se jím vézt.
  - U zpovědi se potřebuje radit o svých hříších, protože sám si je nejistý.
  - Nemá odvahu mít vlastní názor. Názor církve (papeže, kněze, duchovního vůdce) je mu nadevše → bývá oblíben u autorit a dáván za vzor správného křesťana.
- kazuistika – pan P.

F 60.9 Narcistická PO

- Porucha sebehodnocení - přeceňování vlastního významu, přesvědčení o své jedinečnosti
- Neschopnost přijmout názor druhého
- Vyžaduje obdiv, a pokud jej nemá, je hněvivý.
- Křesťanské hodnoty konfrontuje s vlastní hierarchií hodnot.
- U sebe většinou nenachází vinu, a pokud ano, jde o „nepodstatné věci“.
- Duchovní vůdci vyžadující totální poslušnost. Nepřipouštějí jiný názor než vlastní.
- Lidé, kteří pro církev mnoho dělají, ale „běda, když není po jejich“.

F 60.9 Pasivně-agresivní PO

- Neschopnost přiměřeně vyjádřit své emoce
- Mrzutá podrážděná nálada
- „Ostatní by měli vědět, co on považuje za vhodné“
- Vyhýbají se přímému konfliktu, hněv ventilují pasivně (vytvářejí nečekané překážky, něco bojkotují...)
- Nejprve vstřícně spolupracují a pomáhají v církvi, ale pak nečekaně začnou práci bojkotovat.
- Kladou skryté překážky – jako správní křesťané se přece nesmí hněvat.

Seznam použité literatury

- Blatný, M. (2010). Osobní pohoda. In Blatný, M. a kol. Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy. Grada Publishing, Praha.
- Hartl, P. Hartlová, H. (2004). Psychologický slovník. Portál, Praha.
- Kašparů, M. (2002). Základy pastorální psychiatrie pro zpovědníky. Cesta, Brno.
- Křivohlavý, J. (2009). Psychologie zdraví. (3. vyd.). Portál, Praha.
- Praško, J. (2009). Poruchy osobnosti. Portál, Praha.
- Říčan, P. (2002). Psychologie náboženství. Portál, Praha.
- Říčan, P. (2007). Psychologie náboženství a spirituality. Portál, Praha.
- Stíženec, M. (2007). Novšie psychologické pohľady na religiozitu a spiritualitu. Ústav experimentálnej psychológie SAV, Bratislava.
- Vágnerová, M. (2008). Psychopatologie pro pomáhající profese. Portál, Praha.